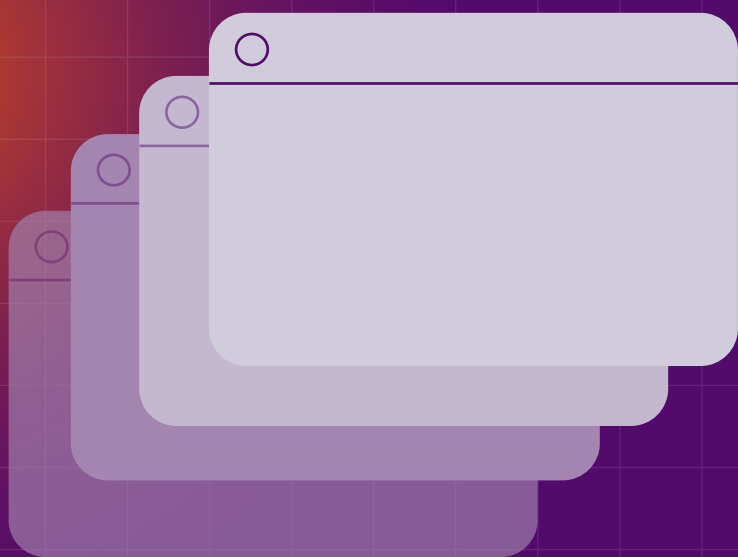

Raport o Cyberprzemocy wobec Kobiet

STRESZCZENIE I
REKOMENDACJE
WRZESIEŃ 2024

Finansowane przez Unię Europejską. Poglądy i opinie wyrażone w publikacji są wyłącznie poglądami i opiniami autora(ów) i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy Unii Europejskiej. Unia Europejska nie ponosi za nie odpowiedzialności.

PODZIĘKOWANIA:

Virginia Dalla Pozza
Główny autor

Maria João Faustino
Współpraca naukowa

Iliana Balabanova
Prezeska EWL

Yvonne Redin
Opracowanie graficzne

Mary Collins
Dyrektorka Wykonawcza EWL

**Laura Kaun, Irene Rosales,
Alexia Fafara, Veronica
Zaboia, Maria João Faustino**
Współpraca

Veronica Zaboia
Koordynatorka projektu

Funded by
the European Union

EUROPEAN WOMEN'S
LOBBY
EUROPEEN DES FEMMES

AKRONIMY

AI

Sztuczna Inteligencja
(Artificial intelligence)

CV

Cyberprzemoc (Cyber
violence)

CVAW

Cyberprzemoc wobec kobiet
(Cyber violence against women)

CVAWG

Cyberprzemoc wobec kobiet
i dziewcząt (Cyber violence
against women and girls)

DSA

Akt o Usługach Cyfrowych
(Digital Service Act)

DSC

Koordynator usług cyfrowych
(Digital service coordinator)

DV

Przemoc domowa (Domestic
violence)

EIGE

Europejski Instytut ds. Równoś-
ci Kobiet i Mężczyzn (European
Institute for Gender Equality)

EKPC

Europejska Konwencja Praw
Człowieka

EPRS

Biuro Analiz Parlamentu
Europejskiego (European
Parliament Research Service)

EWL

Europejskie Lobby Kobiet
(European Women's Lobby)

FRA

Agencja Praw Pod-
stawowych Unii Europejskiej

GBV

Przemoc ze względu na płeć
(Gender-based violence)

GREVIO

Grupa ekspertów oceniająca
postępy państw - stron w
zakresie wdrażania Konwencji
Rady Europy o zapobieganiu i
zwalczaniu przemocy wobec
kobiet i przemocy domowej

ICT

Technologia informacyjno-
komunikacyjna (Information
communication technology)

IPV

Przemoc wobec partnera
(Intimate partner violence)

ONZ

Organizacja Narodów
Zjednoczonych

RE

Rada Europy

SDGs

Cele Zrównoważonego
Rozwoju (Sustainable
Development Goals)

TF VAW

Przemoc wobec kobiet
wspomagana technologią
(Technological-facilitated
violence against women)

TFV

Przemoc wspomagana
technologią (Technological-
facilitated violence)

VAW

Przemoc wobec kobiet
(Violence against women)

VLOPs

Bardzo duże platformy
internetowe (Very large
online platforms)

VLOSEs

Bardzo duże wyszukiwarki
internetowe (Very large
online search engines)

VRD

Dyrektywa w sprawie
praw ofiar (Victims' Rights
Directive)

Przemoc wobec kobiet (VAW) jest przejawem braku równości i próby dominacji mężczyzn nad kobietami, mającej na celu odebranie im możliwości wyrażania własnych opinii, kontrolowanie ich życia, ciał i seksualności oraz pilnowanie by „siedziały na swoim miejscu”.

Męska przemoc wobec kobiet przybiera wiele form i stanowi stały element przemocy wpisanej w patriarchalne społeczeństwo. Nie ma ani jednego kraju na świecie, w którym kobiety i dziewczęta byłyby wolne od przemocy ze strony mężczyzn, ani jednej dziedziny życia kobiety, w której nie byłaby narażona z ich strony na groźby lub realne akty przemocy.

Cyfrowy świat/kultura nie jest wyjątkiem od tej reguły. Dane dostarczone przez EIGE¹ pokazują, że jedna na dziesięć kobiet doświadczyła już jakiejś formy cyberprzemocy po przekroczeniu 15. roku życia.

Aby walczyć z przemocą w sieci, potrzebne są skuteczne międzynarodowe środki prawne i polityczne, ponieważ przestrzeń wirtualna nie zna granic geograficznych. Konieczne jest całościowe podejście obejmujące narzędzia prawne służące zapobieganiu cyberprzemocy (CV) i skutecznej

ochronie ofiar, możliwość pociągania do odpowiedzialności firm technologicznych, a także skoordynowane reakcje mające na celu kwestionowanie i odrzucanie seksizmu i norm kulturowych polegających na dominacji mężczyzn nad kobietami. Należy zająć się również przemysłem pornograficznym. Zapobieganie męskiej przemocy wobec kobiet nie powinno nigdy być odpowiedzialnością kobiet.

Niniejszy dokument stanowi streszczenie raportu Europejskiego Lobby Kobiet (EWL) pt. „Przemoc w cyberprzestrzeni wobec kobiet: Przegląd polityk i zalecenia”, który jest dostępny w języku angielskim.

Raport wpisuje się w misję, wizję i zasady Europejskiego Lobby Kobiet (EWL): prawa kobiet to prawa człowieka, solidarność, autonomia, uczestnictwo i integracja.

CEL RAPORTU I PODEJŚCIE METODOLOGICZNE

Nawiązując do [#HerNetHerRightsreport](#) (raport #JejSiećjejPrawa) oraz [Resource Pack](#)² (Pakiet Zasobów) z 2017 roku, niniejszy raport ma na celu dostarczenie decydom politycznym i innym zainteresowanym stronom rekomendacji dotyczących przeciwdziałania cyberprzemocy wobec kobiet (CVAW).

Raport ma **pięć głównych celów**:

- Przedstawienie informacji na temat CVAW i jej kluczowych cech;
- Zbadanie ram prawnych i polityk związanych z CVAW na szczeblu międzynarodowym, uniijnym i krajowym;
- Określenie kluczowych wyzwań w zakresie CVAW;
- Przedstawienie wybranych przykładów dobrych praktyk dotyczących radzenia sobie z CVAW;
- Przedstawienie zaleceń dla instytucji UE i Państw Członkowskich w celu skutecznego rozwiązania problemu CVAW.

Badania stanowiące podstawę niniejszego raportu przeprowadzono w okresie od marca do maja 2024 r., stosując następujące metody badawcze:

- **Badania źródłowe:** pogłębione badania źródłowe objęły szeroki zakres materiałów, w tym badania, raporty, artykuły, strony internetowe, bazy dan.
- **Przegląd prawny i polityczny:** przeprowadzono szczegółowy przegląd dokumentów prawnych/politycznych UE, międzynarodowych i krajowych w celu określenia instrumentów prawnych i politycznych, które mogą mieć zastosowanie w przypadku CVAW.
- **Konsultacje z interesariuszami:** w celu dokładniejszego zbadania konkretnych tematów raportu skonsultowano się z pięcioma głównymi interesariuszami z różnego środowiska (akademickie, instytucje, organizacje pozarządowe).

CYBERPRZEMOC WOBEC KOBIEŃ (CVAW)

Cyberprzemoc (CV) to wykorzystywanie technologii internetowych i komunikacyjnych w celu stosowania, ułatwiania lub grożenia przemocą.³ Definicje CV różnią się znacząco nie tylko w zależności od kraju, ale także wśród głównych podmiotów zajmujących się tą dziedziną, czego skutkiem jest stosowanie różnych terminologii i metodologii pomiaru. Cyberprzemoc wobec kobiet (CVAW) jest formą przemocy ze względu na płeć.⁴ Udowodniono, że przemoc wobec kobiet jest związana z płcią: kobiety częściej doświadczają związanych z ich płcią form przemocy w cyberprzestrzeni, co odzwierciedla podobny schemat jak przemoc wobec kobiet (VAW) w świecie offline.⁵ **CV podobnie jak przemoc wobec kobiet w trybie offline jest skutkiem braku równości kobiet i mężczyzn.**⁶ Przestrzenie cyfrowe wzmacniają i nasilają systemowe strukturalne nierówności płciowe, a także szkodliwe wzorce męskości, które są siłą napędową wszelkich form przemocy wobec kobiet.⁷

Zgodnie z opinią Komitetu Doradczego ds. Równych Szans Kobiet i Mężczyzn,⁸ według EWL, przemoc seksualna wpisuje się w kontinuum przemocy wobec kobiet; nie istnieje w próżni, lecz wynika z wielu form przemocy w trybie offline i je podtrzymuje.⁹ Rzeczywiście, przemoc w Internecie i

przemoc poza nim są często ze sobą powiązane i/lub się ze sobą przeplatają.¹⁰

Mimo że cyberprzemoc wobec kobiet jest tak samo szkodliwa jak przemoc poza siecią, ma pewne cechy szczególne, które odróżniają je od innych form przemocy wobec kobiet i sprawiają, że jest szczególnie niebezpieczna. **Ma szeroki zasięg, transmisję i szybkość**, które utrudniają kontrolę rodzaju informacji rozpowszechnianych za pośrednictwem środków cyfrowych. **Zwiększona anonimowość** oferowane przez przestrzenie cyfrowe i wirtualne pozwalają użytkownikom zachowywać się bezkarnie. **Trudno ją wyeliminować, co powoduje nawracającą traumatyzację ofiary.**

Sprawcami CVAW mogą być partnerzy lub byli partnerzy ofiar, członkowie rodziny, przyjaciele lub anonimowe osoby. **Skutki CVAW mogą być tak poważne jak przemoc w trybie offline.**¹¹ Ofiary często wycofują się ze sfery cyfrowej, wycofując się i izolując, tracąc szansę na rozwój, edukację, karierę zawodową i korzystanie z sieci wsparcia.¹²

GŁÓWNE FORMY CVAW

W raporcie przedstawiono główne formy CVAW. Nie należy ich traktować jako odrębnych kategorii, ponieważ każda forma przemocy seksualnej i prześladowczej jest powiązana z innymi formami, zarówno w trybie online, jak i offline, zgodnie z koncepcją kontinuum przemocy. W raporcie potwierdzono fakt, że formy cyberprzemocy podlegają ciągłej ewolucji, biorąc pod uwagę szybką ewolucję środowiska cyfrowego.

NAJBARDZIEJ ROZPOWSZECHNIONE FORMY CV:

Dane dotyczące najczęstszych form CV różnią się w zależności od badania, przyjętej metodologii, obszaru geograficznego oraz zastosowanych definicji CV. Wydaje się jednak, że najbardziej rozpowszechnionymi formami cyberprzemocy jest **cybernękanie, cyberprześladowanie, niechciane udostępnianie intymnych materiałów i mowa nienawiści**.¹³

CORAZ GROŹNIEJSZE FORMY CV:

Spośród różnych form CV, **wykorzystanie sztucznej inteligencji (AI), rzeczywistości wirtualnej i gier online** staje się coraz bardziej groźne dla kobiet. Wykorzystanie sztucznej inteligencji przyczyniło się do gwałtownego wzrostu liczby cyfrowych fałszerstw obrazów o treściach seksualnych (**znanych jako „deepfake”**).¹⁴ Jak wynika z badania EPRS z 2021 r., narzędzia AI służące do tworzenia cyfrowych fałszerstw seksualnych rozwijają się szybko i z dnia na dzień stają się tańsze, bardziej wyrafinowane i dostępne dla użytkowników.¹⁵ Ra-

port Światowego Forum Ekonomicznego na temat globalnych zagrożeń 2024¹⁶ uznał dezinformację, której źródłem są przede wszystkim „deepfake’i”, za najpoważniejsze globalne zagrożenie krótkoterminowe, z jakim świat będzie musiał się zmierzyć w ciągu najbliższych dwóch lat.

Wymiar tego zjawiska odnoszący się do płci jest dobrze udokumentowany. Cyfrowe fałszerstwa seksualne prawie wyłącznie uderzają w kobiety.¹⁷ Rzeczywiście, większość filmów deepfake krążących obecnie w sieci zawiera obrazy kobiet o charakterze seksualnym. **Szacuje się, że od 90% do 95% wszystkich materiałów „deepfake” dotyczy materiałów przedstawiających nagość lub czynności o charakterze seksualnym;**¹⁸ **zdecydowana większość tych „deepfake’ów” (90%) dotyczy kobiet.**¹⁹

Podobnie **technologia animacji 3D** jest coraz bardziej zdolna do generowania filmów o jakości podobnej do technologii „deepfake” opartej na sztucznej inteligencji.²⁰ Niektóre programy deepfake łączą generowanie obrazu przy użyciu sztucznej inteligencji i animację 3D; najbardziej znane są **technologie awatarów**, które animują trójwymiarowe modele głowy lub całego ciała danej osoby. Użycie awatarów 3D rozpowszechniło się w metawersum, gdzie wzrosła **liczba niepokojących opowieści o kobietach molestowanych seksualnie przez awatary 3D.**²¹

Podobnie, wraz ze wzrostem liczby kobiet dołączających do **społeczności graczy online**, coraz częściej doświadczają one molestowania seksualnego w sieci. Społeczności graczy online są postrzegane

"Manosfera" to sieć internetowych społeczności skupiających mężczyzn opowiadających się za różnymi prawami i interesami mężczyzn, jednocześnie promując ideologie mizoginistyczne, przekonania antyfeministyczne i seksistowskie.

jako jedno z **najbardziej pozbawionych równości środowisk online dla kobiet**.²²

MACRO-FORMY:

Podczas gdy formy CVAW są liczne i są definiowane inaczej w różnych krajach i przez różnych interesariuszy, można zidentyfikować niektóre makro-kategorie CVAW. Są one objęte pierwszą w historii europejską dyrektywą w sprawie VAW przyjętą w kwietniu 2024 r.: **udostępnianie intymnych lub zmanipulowanych materiałów bez zgody; cyberprześladowanie; cyberprzemoc i cyberpoddżeganie do przemocy lub nienawiści**.

DODATKOWE FORMY:

Raport zawiera opis dodatkowych form CV (np. google bombing, sealioning itd.). Lista nie jest wyczerpana, biorąc pod uwagę, że nowe formy przemocy wciąż pojawiają się wraz ze wzrostem cyfryzacji i szybką ewolucją technologii. Wśród tych dodatkowych form opisano "manosferę" i pornografię.

"Manosfera" to sieć internetowych społeczności skupiających mężczyzn opowiadających się za różnymi prawami i interesami mężczyzn, jednocześnie promując ideologie mizoginistyczne, przekonania antyfeministyczne i seksistowskie. Obwiniają kobiety i feministki za wszelkiego rodzaju problemy w społeczeństwie. Wiele z tych społeczności zachęca do niechęci, a nawet nienawiści do kobiet i dziewcząt.²³ **Pornografia** promuje szkodliwe stereotypy w przedstawianiu kobiet. Produkcja i sprzedaż pornografii pociąga za sobą przemoc wobec kobiet i do niej zachęca, a także odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu wyobrażeń o relacji mężczyzn i kobiet. Poza tym pornografia sprawia, że przemoc wydaje się "seksowna". Liczby pokazują, że kraje o wyższych wskaźnikach nakładu magazynów pornograficznych mają wyższe wskaźniki gwałtów.²⁴

POWSZECHNOŚĆ WYSTĘPOWANIA

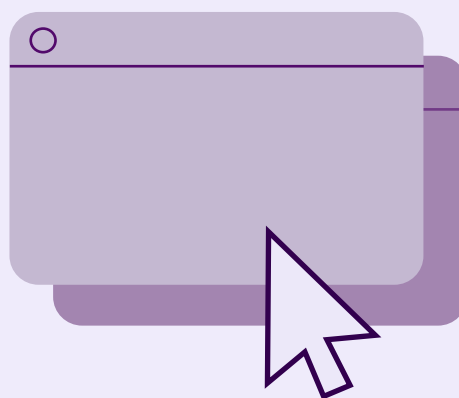
Brak uzgodnionych definicji CV i metodologii jego pomiaru sprawia, że ocena zakresu problemu jest szczególnie trudna.²⁵ Pomimo luk i różnic w metodologii, **podjęto pewne próby pomiaru CV zarówno na poziomie międzynarodowym, jak i UE.**

Na **poziomie międzynarodowym**, globalny raport²⁶ który przedstawił zsyntetyzowane wyniki z ankiet dotyczących VAWG w sieci, od 2018 roku, oszacował, że między 16-58% kobiet doświadczyło CVAW. Podobnie, Economist Intelligence Unit (Wydział badań i analiz Grupy Economist, świadczący usługi prognostyczne i doradcze) stwierdził, że 38% kobiet miało osobiste doświadczenia z przemocą w Internecie, a 85% kobiet, które spędzają czas online, było świadkami cyfrowej przemocy wobec innych kobiet.²⁷

Poważny brak danych i badań na temat CVAW jest poważnym problemem również na poziomie UE. Niektóre próby uchwycenia rozpowszechnienia niektórych form CVAW zostały podjęte przez Agencję Praw Podstawowych (FRA) w 2014 i 2019 roku.²⁸ Badanie FRA z 2019 roku²⁹ pokazało, że 13% kobiet było przedmiotem cybernękania w ciągu ostatnich pięciu lat. Inne interesujące dane pochodzą z ankiety przeprowadzonej przez HateAid w 2021 roku.³⁰ W badaniu zapytano 2000 osób w wieku od 18 do 80 lat ze wszystkich krajów UE o ich doświadczenia z przemocą cyfrową. Wyniki wskazują, że: 50% młodych dorosłych (18-35 lat) w UE jest dotkniętych nienawiścią w Internecie; 30% kobiet w całej

UE obawia się, że podrobione intymne zdjęcia, które je przedstawiają mogą być udostępniane bez ich zgody; 80% respondentów ocenia bardzo nisko platformy internetowe.³¹ Más de una de cada dos mujeres de entre 18 y 34 años (53%) ha sido víctima de abusos basados en la imagen (falsificaciones sexuales). De las mujeres víctimas, el 82 % afirma sentirse menos segura, y algunas prefieren retirarse por completo de los espacios digitales.

Na **poziomie krajowym**, w Niemczech, Francji i Hiszpanii ponad jedna na dwie (53%) kobiet w wieku 18-34 lat padła ofiarą nadużyć wynikających z posługiwania się wizerunkiem w sieci. Spośród kobiet, które padły ofiarą, 82% zgłosiło, że czuje się mniej bezpiecznie, a niektóre chcą całkowicie wycofać się z przestrzeni internetowych.³² We Francji ponad 4 na 10 osób twierdzi, że padło ofiarą cybernękania.³³

PŁEĆ A CV

Płeć odgrywa znaczenie w cyberprzemocy.

Według raportu FRA z 2023 roku³⁴ koncentrującego się na nienawiści online w postach w mediach społecznościowych, kobiety spotykają się z większym nękaniami online niż jakiegokolwiek inne badane grupy (osoby pochodzenia afrykańskiego, Żydzi i mniejszość romska). Podobnie, amerykańskie badanie wykazało, że 33% kobiet poniżej 35 roku życia twierdziło, że były molestowane seksualnie w Internecie, w porównaniu z 11% mężczyzn.³⁵ Analogicznie, GREVIO³⁶ podkreśla, że zarówno mężczyźni, jak i kobiety mogą doświadczać incydentów przemocy interpersonalnej, jednak kobiety są znacznie bardziej narażone na powtarzające się i poważne formy nadużyć, zarówno offline, jak i online.

Podczas gdy wszystkie kobiety, które mają dostęp do przestrzeni cyfrowych, są narażone na ryzyko CV, niektóre grupy kobiet są narażone szczególnie. Cyfrowe formy przemocy ze względu na płeć mogą być szczególnie dojmujące dla kobiet i dziewcząt zagrożonych lub narażonych na krzyżujące się formy dyskryminacji, i mogą być zaostrzone przez czynniki takie jak niepełnosprawność, orientacja seksualna, przynależność polityczna, religia, pochodzenie społeczne, status migracyjny lub status celebryty czy wiek.³⁷ **Kobiety w życiu publicznym, w tym działaczki na rzecz praw kobiet, obrońcy praw człowieka, kobiety w polityce i dziennikarki są również często celem CV.**³⁸

SPRAWCY PRZEMOCY

CVAW mogą być popełniane zarówno przez mężczyzn, jak i kobiety. Jednak w większości przypadków kobiety są zwykle atakowane przez mężczyzn, którzy mogą być nieznani lub znani ofierze.³⁹ Na przykład zdecydowana większość sprawców wykorzystywania seksualnego opartego na wizerunku to mężczyźni.⁴⁰ Sprawca może być jeden lub wielu. Biorąc pod uwagę fakt, że technologia umożliwia łatwe i szybkie

rozpowszechnianie szkodliwych treści, należy zidentyfikować zarówno głównych, jak i drugorzędnych sprawców. Na przykład, jedna osoba może udostępnić intymne zdjęcie bez zgody (sprawca pierwotny), które może być następnie oglądane i udostępniane przez wielu użytkowników (sprawcy wtórni).⁴¹

WPŁYW CVAW NA KOBIETY

CVAW jest często postrzegana jako mniej poważna i mniej szkodliwa forma GBV; niemniej jednak może mieć równie poważne konsekwencje dla zdrowia i życia kobiet, jak przemoc fizyczna i seksualna.

Publiczny, wszechobecny, powtarzalny i ciągły charakter CVAW, a także wzajemne powiązania między przemocą online i offline sprawiają, że osoby, które przeżyły, czują się w ciągłym strachu i niepewności.⁴²

GREVIO odnosi się do **poważnych psychologicznych, ekonomicznych i społecznych skutków CVAW**. Oprócz skutków na poziomie indywidualnym i społecznym, istnieją również **znaczące konsekwencje finansowe CVAW**, takie jak koszty opieki zdrowotnej poniesione w wyniku nękania, pogorszenie perspektyw zawodowych, utrata pracy i czas wolny od pracy. Badanie przeprowadzone przez EPRS wykazało, że ogólne koszty nękania i prześladowania w sieci dla jednostek i społeczeństwa wyniosły od 49,0 do 89,3 mld euro.⁴³

Skutki dla polityczek i dziennikarek są szczególnie szkodliwe. Te pierwsze mają tendencję do ograniczania swojej aktywności politycznej, zniechęcania się do startowania w wyborach, a nawet przedwczesnego opuszczenia urzędu.⁴⁴ Poważne skutki dotyczą również **dziennikarki**. Badanie wykazało, że 30% dziennikarek, z którymi przeprowadzono wywiady, dokonało autocenzury w mediach społecznościowych w wyniku VAW online.⁴⁵ Wynika z tego, że CVAW ogranicza udział kobiet w życiu publicznym i ich przywództwo; **głosy kobiet są uciszane, dyskredytowane i cenzurowane.**

RAMY PRAWNE I POLITYCZNE CVAW

POZIOM MIĘDZYNARODOWY

Na **poziomie międzynarodowym**, Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) i Rada Europy (RE) zajęły się kwestią CVAW. Głównym instrumentem prawnym jest Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (**Konwencja Stambulska**).⁴⁶ UE przystąpiła do Konwencji Stambulskiej w czerwcu 2023 r., sześć lat po jej podpisaniu, co spowodowało wejście w życie Konwencji dla UE w dniu 1 października 2023 r.⁴⁷ Pomimo ratyfikacji przez UE, pięć państw członkowskich UE jeszcze jej nie ratyfikowało.

Chociaż Konwencja nie odnosi się do CVAW, jej zakres, określony w art. 2, rozciąga się na przemoc popełnianą w przestrzeni online i za pośrednictwem technologii informacyjno-komunikacyjnych. Ponadto artykuły dotyczące molestowania seksualnego (art. 40) i stalkingu (art. 34) mają zastosowanie do CVAW. Konwencja powinna być interpretowana w świetle **Zalecenia Ogólnego nr 1 GREVIO**,⁴⁹ które kategoryzuje przejawy VAW w sferze cyfrowej jako przejawy przemocy ze względu na płeć (GBV) objętej Konwencją Stambulską.

POZIOM UE

Na szczeblu UE głównym instrumentem prawnym jest **dyrektywa 2024/1385 w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej**,⁵⁰ przyjęta przez Parlament Europejski i Radę UE w kwietniu 2024 r. Zawiera ona cztery artykuły poświęcone CVAW: art. 5 dotyczący nie-

konsensualnego udostępniania intymnych lub zmanipulowanych materiałów; art. 6 dotyczący cyberstalkingu; art. 7 dotyczący cybernękania i art. 8 dotyczący cybernawoływania do przemocy lub nienawiści. Dyrektywa określa również prawa ofiar wszelkich form VAW lub DV i zapewnia im ochronę.⁵¹

Dyrektywę można uznać **za znaczący krok naprzód w kierunku lepszej ochrony kobiet i dziewcząt przed VAW. Stanowi ona znaczący postęp** w dążeniu do wprowadzenia minimalnych zasad dotyczących tych form CV.⁵² Wśród jej mocnych stron, dyrektywa obejmuje **w jednym instrumencie** zarówno formy offline VAW, jak i formy online. Ponadto uwzględniono zarówno formy, w których ofiara zazwyczaj zna sprawcę (np. prześladowanie, nękanie), jak i te, w których ofiara nie zna sprawcy (np. nienawiść, deep fake itp).

Pomimo swoich mocnych stron, **dyrektywa nie jest pozbawiona ograniczeń i była przedmiotem krytyki**. Na przykład art. 5-8 dotyczące CVAW odnoszą się do **czynów umyślnych**. Odniesienie to stwarza pewne wyzwania prawne, biorąc pod uwagę, że umyślność czynu musi zostać udowodniona. Nakłada to „uciążliwy” ciężar dowodu na ofiary CV, biorąc również pod uwagę złożoność nowych technologii wykorzystywanych do popełniania CV oraz fakt, że ofiary mogą nie posiadać umiejętności w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT). Ponadto art. 5, 6 i 7 odnoszą się do „**poważnej szkody**”. Warunek ten stwarza niepewność prawną dla ofiar w różnych krajach i wewnątrz nich, pozostawiając uznaniu sądowemu decyzję o tym, czy takie zachowania

są karalne. Sformułowanie to opiera się na braku świadomości na temat szkodliwości CV.⁵³

Ponadto art. 5 i 7 odnoszą się do udostępniania określonych materiałów „publiczności” za pośrednictwem technologii informacyjno-komunikacyjnych. Motyw 18, w odniesieniu do art. 5, pozostawia interpretację terminu „publiczny” uznaniu sędziego w zależności od okoliczności i zastosowanych technologii, które mogą stwarzać **ryzyko wykluczenia, na przykład grup Whatsapp**. Motyw 26, w odniesieniu do art. 8, stanowi natomiast, że „publiczny” powinien być rozumiany jako docierający do **nieograniczonej liczby użytkowników**. Szerzy termin „inni użytkownicy końcowi”, zgodnie z sugestią Parlamentu Europejskiego, byłby preferowany, co zostało jasno określone przez EWL.⁵⁴

Artykuł 5(b) dotyczący udostępniania zmianulowanych materiałów bez zgody ma również ograniczony zakres; ma on zastosowanie tylko do materiałów, w których osoba wydaje się być „zaangażowana w czynności seksualne”. **Dlatego też wyklucza akty, pozostawiając poza zakresem znaczną część cyfrowych fałszerstw o charakterze seksualnym.** Ponadto to, co może stanowić „czynności seksualne”, może się znacznie różnić w poszczególnych państwach członkowskich i prowadzić do niejasności definicyjnych.

Odniesienia do wyjątków związanych z „**wolnością wypowiedzi**” oraz „**wolnością sztuki i nauki**” w art. 5 i motywie 20 są również niepokojące, ponieważ mogą być wykorzystywane do uzasadnienia niekonsensualnego udostępniania materiałów intymnych. Włączenia te mogą zniweczyć skuteczność tego artykułu, pozostawiając organom sądowym swobodę decydowania o tym, czy uznać

za przestępstwo niekonsensualne udostępnianie intymnych zdjęć, czy też nie. Według EWL pojęcie wolności słowa nie powinno stać się sposobem na usprawiedliwienie nienawiści i dyskryminacji ze względu na płeć w Internecie.⁵⁵

Natychmiastowe usuwanie szkodliwych materiałów jest przewidziane w art. 23 dyrektywy w sprawie VAWG i DV; taki środek uzupełnia działania w ramach innego kluczowego instrumentu w obszarze cyfrowym, **aktu prawnego o usługach cyfrowych (DSA)**.⁵⁶ Ten ostatni, przyjęty w październiku 2022 r., ma na celu stworzenie bezpieczniejszego środowiska online dla konsumentów i firm w UE. Określa jasną odpowiedzialność platform internetowych i mediów społecznościowych; zajmuje się nielegalnymi treściami i produktami, mową nienawiści i dezinformacją; a także zwiększa przejrzystość dzięki lepszej sprawozdawczości i nadzorowi.

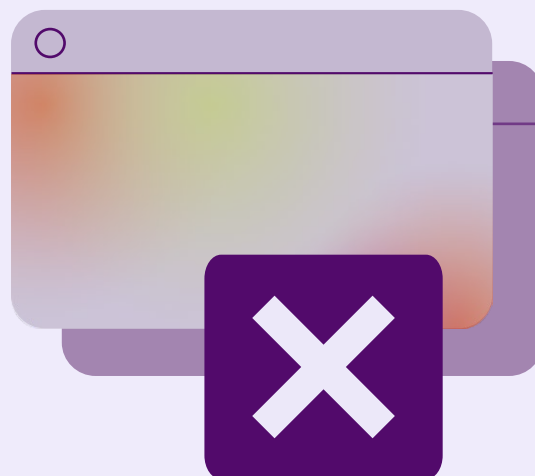
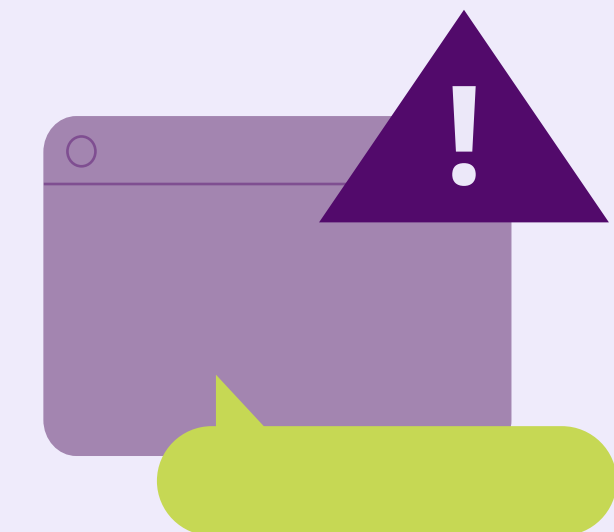
Według środowisk akademickich,⁵⁷ środki zawarte w **DSA można uznać za pożądane uznanie powszechności i szkód związanych z wykorzystywaniem seksualnym opartym na wizerunku. GBV jest uznawana za jeden z makroobszarów ryzyka** wraz z innymi zagrożeniami. W ramach makroobszaru GBV Komisja jest obecnie w trakcie tworzenia **konkretnych kategorii⁵⁸ w ramach „Pakietu sprawozdawczego w zakresie przejrzystości”**. Kolejnym pozytywnym wydarzeniem w ramach DSA jest fakt, że w grudniu 2023⁵⁹ r. Komisja wyznaczyła w ramach DSA trzy platformy pornograficzne (Pornhub, XVideos i Stripchat) jako bardzo duże platformy internetowe (VLOP). Oznaczenie to wiąże się ze zwiększonymi obowiązkami w zakresie przejrzystości i ochrony dzieci.

POZOSTAŁE ISTOTNE INSTRUMENTY PRAWNE UE MAJĄCE ZASTOSOWANIE DO CVAW TO:

- **Rozporządzenie o sztucznej inteligencji (AI)**,⁶⁰ przyjęta przez Parlament Europejski 13 marca 2024 roku. Chociaż ustawa stanowi okazję do złagodzenia niektórych zagrożeń związanych z niewłaściwym wykorzystaniem sztucznej inteligencji, takich jak „deepfake”, nie zawiera ona żadnego wyraźnego odniesienia do CVAW. Co więcej, akt odnosi się do równości płci jedynie ogólnie⁶¹

- **Dyrektywa w sprawie praw ofiar**⁶² (Dyrektywa 2012/29/UE), która jest w trakcie przeglądu od 2024 r., stanowi, że wszystkie ofiary przestępstw (w tym CV) i członkowie ich rodzin mają być uznawani i traktowani z szacunkiem i w sposób niedyskryminujący w oparciu o indywidualne potrzeby dostosowane do potrzeb ofiary.

- **Dyrektywa w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar**⁶³ (Dyrektywa 2011/36/UE)⁶⁴ która została zaktualizowana w kwietniu 2024 roku. Zmieniona wersja wprowadza handel ludźmi popełniony lub ułatwiony za pośrednictwem technologii informacyjno-komunikacyjnych, w tym Internetu i mediów społecznościowych, jako okoliczność obciążającą w odniesieniu do wykorzystywania seksualnego.

- **Ogólne rozporządzenie o ochronie danych**⁶⁵ (rozporządzenie (UE) 2016/679), zawiera „prawo do usunięcia danych”, lepiej znane jako prawo do bycia zapomnianym. Rozporządzenie nie definiuje jednak żadnej formy CV, ale zapewnia ochronę ofiarom CV (np. ofiarom niekonsensualnego udostępniania intymnych zdjęć) i przewiduje nałożenie sankcji na osobę odpowiedzialną za udostępnianie treści bez zgody oraz na wydawcę takich materiałów.⁶⁶

Dyrektywę można uznać za **znaczący krok naprzód** w kierunku lepszego ochrony kobiet i dziewcząt przed VAW.

POZIOM KRAJOWY

W ciągu ostatnich pięciu lat niektóre państwa członkowskie podjęły ważne kroki w celu zapobiegania i zwalczania niektórych aspektów CVAW.⁶⁷ Na przykład we **Francji** cyberprzemoc wobec kobiet i dziewcząt została wprowadzona jako nowe przestępstwo. W **Słowenii i Polsce** ustawodawstwo kryminalizuje zarówno offline, jak i online przejawy stalkingu. **Włochy** wprowadziły nowe przestępstwo, bezprawne rozpowszechnianie zdjęć lub filmów o charakterze jednoznacznie seksualnym, **Austria** przyjęła pakiet dotyczący mowy nienawiści online, który zapewnia nowe narzędzia do walki z tym zjawiskiem. W **Estonii** utworzono w policji jednostkę „internetowych posterunków”, która specjalizuje się w radzeniu sobie z mową nienawiści i nękaniami w Internecie, podczas gdy w **Irlandii** ustawa z 2021 r. o nękanii, szkodliwej komunikacji i powiązanych przestępstwach uznaje za przestępstwo wszelkie formy niekonsensualnego udostępniania intymnych zdjęć, za co grozi kara do 10 lat pozbawienia wolności.⁶⁸ Poza UE, **Wielka Brytania przyjęła niedawno nowe inicjatywy mające na celu kryminalizację cyberflashingu i ogólnie nielegalnych treści online** poprzez Ustawę o bezpieczeństwie online, która uzyskała zgodę królewską w 2023 roku.⁶⁹

GŁÓWNE WYZWANIA

Zidentyfikowano następujące wyzwania:

- **Brak świadomości i niedocenywanie wagi CVAW** to główne kwestie, które przyczyniają się do **niedostatecznego zgłaszania incydentów**.

- Na poziomie międzynarodowym i unijnym **nie ma jeszcze zharmonizowanej definicji CVAW**. W rezultacie prawne i statystyczne definicje CVAW różnią się znacznie w poszczególnych krajach i organizacjach. **Ponadto większość definicji jest neutralna pod względem płci** i nie uwzględnia powiązań między przemocą online i offline.

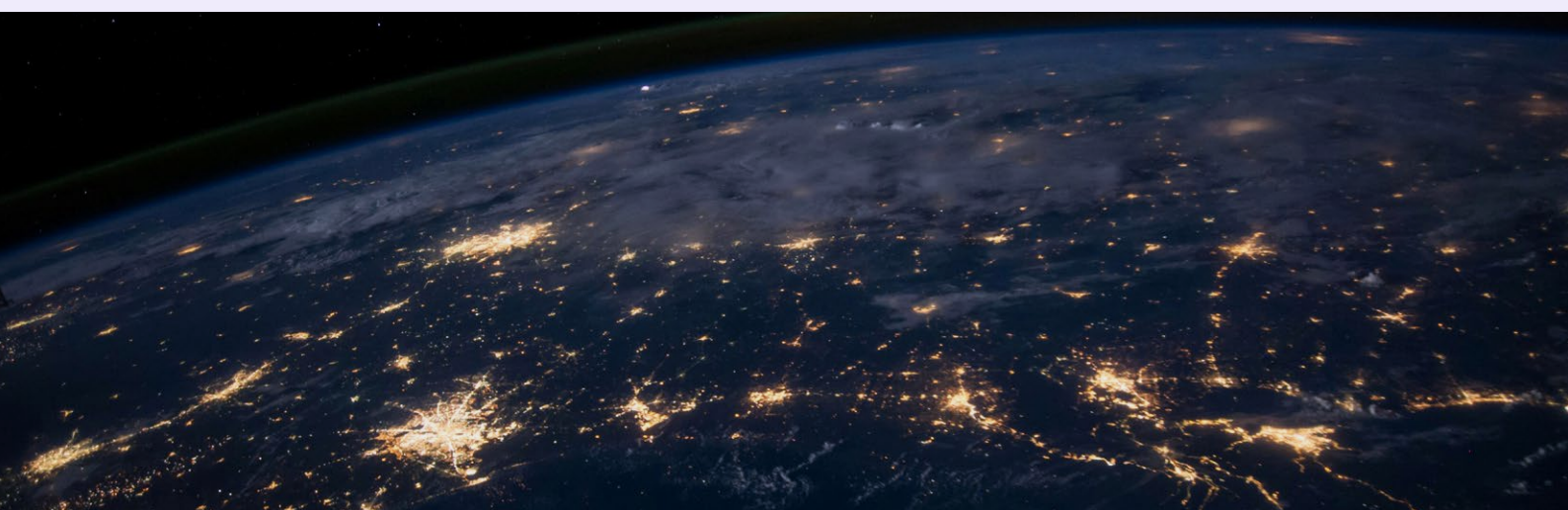
- Biorąc pod uwagę szybki rozwój technologii, ramy prawne dotyczące CVAW bardzo szybko się dezaktualizują.

- Brak danych na temat CVAW pogłębia fakt, że **istniejące dane często nie są podzielone według płci, wieku**, relacji między ofiarą a sprawcą, niepełnosprawności lub innych istotnych czynników.

- Niedostateczna reprezentacja kobiet w sektorze ICT przyczynia się do **braku równości płci w produktach ICT**, w tym w grach online i platformach rzeczywistości wirtualnej, gdzie rośnie liczba przypadków CVAW.

- **Niewielka świadomość na temat CVAW i jej różnych przejawów wśród odpowiednich podmiotów, w tym sędziów, prokuratorów, policji, pracowników służby zdrowia i nauczycieli, którym brakuje wystarczającego przeszkolenia i specjalistycznej wiedzy.**

- Media społecznościowe i platformy internetowe nie zawsze skutecznie usuwają nielegalne i szkodliwe treści. Systemy zgłaszania skarg na platformach internetowych nie zawsze są przyjazne dla użytkownika, w wyniku czego **ofiary nie wiedzą, do kogo mogą zwrócić się o wsparcie.**

DOBRE PRAKTYKI W CELU ROZWIĄZANIA PROBLEMU CVAW

Zidentyfikowano różne rodzaje dobrych praktyk w UE i poza nią; te ostatnie zostały podzielone na kategorie w oparciu o ich zakres i cel. Poniżej przedstawiono po jednym przykładzie dla każdej praktyki:

► **Budowanie potencjału:** W Słowenii zorganizowano seminaria i sesje szkoleniowe dla funkcjonariuszy organów ścigania i sędziów w celu zwiększenia ich zdolności do prowadzenia dochodzeń i ścigania cyfrowego wymiaru przemocy wobec dziewcząt i kobiet. Przyjęto również podręcznik z wytycznymi dotyczącymi postępowania w przypadkach CVAW, który został rozesłany do wszystkich słoweńskich posterunków i dyrekcji policji, prokuratur i sądów.⁷⁰

► **Zaangażowanie krajowych instytucji praw człowieka:** Krajowe instytucje praw człowieka odgrywają ważną rolę w zwalczaniu CVAW, zwłaszcza gdy ich mandat pozwala im na badanie przypadków mowy nienawiści w Internecie. W Belgii Instytut Równości Kobiet i Mężczyzn złożył skargę karną przeciwko platformie mediów społecznościowych za odmowę usunięcia intymnych zdjęć bez zgody.⁷¹

► **Zapobieganie:** Badanie⁷² finansowane przez Radę Badań Społecznych i Humanistycznych (SSHRC) i Kanadyjskie Dziedzictwo pokazuje, w jaki sposób wzmocnienie pozycji młodzieży za pomocą cyfrowej agencji może być siłą przeciwko rosnącej fali dezinformacji napędzanej przez „deepfake” i technologie sztucznej inteligencji. Badanie koncentrowało się na tym, jak młodzież postrzega

wpływ „deepfake'ów” i badało ich zdolność i chęć skutecznego przeciwdziałania dezinformacji.

► **Zaangażowanie «ocalałych»:** Koalicja Odzyskanie na rzecz zakończenia przemocy seksualnej opartej na obrazie online⁷³ zrzesza globalną sieć liderów w celu przyspieszenia globalnej reakcji na przemoc seksualną opartą na wizerunku w Internecie poprzez wspólne inicjatywy w zakresie rzecznictwa, polityki, technologii i usług dla ocalałych. Koalicja odnosi się do osób posiadających wiedzę z pierwszej ręki na temat przemocy seksualnej opartej na wizerunku jako „ekspertów którzy mają za sobą takie doświadczenia”. Koalicja daje głos ocalałym i ich doświadczeniom.

► **Infolinie pomocowe:** Infolinia “Dołącz do cyfrowego bezpieczeństwa” pomaga kobietom zagrożonym CV poprawić ich praktyki w zakresie bezpieczeństwa cyfrowego i zapewnia pomoc w nagłych wypadkach kobietom, które padły ofiarą ataku. Całodobowa infolinia ds. bezpieczeństwa cyfrowego oferuje w czasie rzeczywistym bezpośrednią pomoc techniczną i porady dla grup społeczeństwa obywatelskiego i aktywistów, organizacji medialnych, dziennikarzy i blogerów oraz obrońców praw człowieka.

► **Przeciwdziałanie cyber-seksizmu and mowy nienawiści online:** #StopFisha⁷⁴ to francuska feministyczna organizacja pozarządowa, której celem jest walka z cyber-seksizmem. Powstała jako wsparcie dla ofiar i jako ostrzeżenie przed cyber-seksizmem podczas pandemii COVID-19. W miarę rozwoju ruchu #StopFisha stała się organizacją pozarządową, która obecnie zajmuje się wszystkimi formami seksistowskiej i seksualnej cyberprzemocy.

► **Specjalistyczne centra pomocy:** W kilku krajach wprowadzane są wyspecjalizowane jednostki organów ścigania posiadające dogłębną wiedzę na temat CVAW w celu zapewnienia skutecznych i elastycznych dochodzeń policyjnych oraz wsparcia dla ofiar. Wyspecjalizowane jednostki organów ścigania są coraz bardziej powszechne w Ameryce Łacińskiej. Na przykład policja federalna w Meksyku posiada wydział kryminalistyczny odpowiedzialny za dochodzenie w sprawie cyberprzestępstw, w tym przestępstw internetowych i CVAW oraz dziewcząt. Podobnie Policja Narodowa Kolumbii posiada podobne Policyjne Centrum Cybernetyki, a Policja Federalna w Brazylii posiada Biuro do Walki z Cyberprzestępczością.⁷⁵

► **Usuwanie szkodliwego materiału:** Brytyjska infolinia Revenge Porn Helpline (RPH) pomaga zapobiegać sytuacjom, w których osoby stają się ofiarami wykorzystywania intymnych zdjęć bez zgody. Od momentu powstania RPH pomogła tysiącom ofiar, z ponad 90% wskaźnikiem usuwania, z powodzeniem usuwając ponad 200 000 pojedynczych intymnych zdjęć bez zgody z Internetu.⁷⁶

REKOMENDACJE

Poniższe zalecenia zostały sformułowane na podstawie badań źródeł wtórnych, przeglądu dokumentów prawnych i politycznych oraz konsultacji z zainteresowanymi stronami. Podczas gdy ogólne zalecenia mają zastosowanie do wszystkich zainteresowanych stron w obszarze CVAW, szczegółowe zalecenia zostały opracowane dla instytucji UE i państw członkowskich.

OGÓLNE REKOMENDACJE

Wzmocnienie ocalałych: Niezbędne jest wysłuchanie perspektyw kobiet, które przeżyły przemoc, a także włączenie ich w opracowywanie i wdrażanie programów, polityk i świadczenie usług w zakresie CVAW. Ofiary często doświadczają obwiniania, podczas gdy to nie kobiety są odpowiedzialne za zapobieganie cyber przemocy. Potrzebne jest holistyczne podejście, które obejmuje narzędzia prawne w celu ochrony ofiar i zapobiegania cyber przemocy oraz wzywa duże firmy do podjęcia działań w zakresie ich odpowiedzialności, a także skoordynowaną reakcję na seksizm i normy kulturowe, aby uniknąć obwiniania ofiar.

Zwiększenie udziału kobiet w sektorze technologicznym: Najważniejsze jest zapewnienie udziału kobiet w projektowaniu produktów uwzględniających płeć. Obejmuje to projektowanie technologii, w których kobiety nie są seksualizowane i w których łatwo dostępne są bezpieczne i dostępne mechanizmy raportowania, a także dostęp do wsparcia.

Wzmocnienie współpracy wielo-sektorowej: Wzmocnienie współpracy między szerokim gro-

nem zainteresowanych stron (podmiotami UE, państwami członkowskimi, sektorem technologii, społeczeństwem obywatelskim, osobami, które doświadczyły CVAW, krajowymi instytucjami praw człowieka, organizacjami praw kobiet itp.) w celu skutecznego przeciwdziałania CVAW poprzez kluczowe partnerstwa i skoordynowane działania, co pozwoliłoby uniknąć obecnego nakładania się działań i luk w działaniach. Niezbędna jest ciągła wymiana wiedzy i współpraca między kluczowymi podmiotami, w tym uczenie się od krajów posiadających bardziej zaawansowane systemy przeciwdziałania CVAW.

Zapewnienie, że sektor technologiczny, w szczególności media społecznościowe i platformy online wywiązują się ze swoich zobowiązań: Media społecznościowe i platformy internetowe muszą zostać pociągnięte do odpowiedzialności w walce z CVAW. Sektor technologiczny powinien proaktywnie, szybko i skutecznie monitorować i usuwać mowę nienawiści ze względu na płeć, seksistowskie i mizoginistyczne treści oraz inne formy CVAW. Powinien również zacieśnić współpracę z

organami ścigania, aby odpowiednio reagować na przypadki CVAW. Ponadto powinny one zapewnić użytkownikom skuteczne zasoby do rozpoznawania i interweniowania przeciwko nadużyciom online. Krótko mówiąc, firmy technologiczne, platformy internetowe i media społecznościowe, w tym platformy pornograficzne, potrzebują większej przejrzystości i odpowiedzialności, szybszego usuwania nielegalnych treści, bezpieczeństwa w fazie projektowania i zapobiegania.

Włączenie pornografii do spektrum VAW: EWL potępiła biznes pornograficzny i podkreśla ogromne zyski finansowe osiągnięte przez przemysł pornograficzny we współpracy z firmami zajmującymi się prostytucją. EWL wzywa UE i państwa członkowskie do podjęcia działań mających na celu uznanie pornografii za formę VAW.

REKOMENDACJE DLA INSTYTUCJI UE

Zharmonizowanie definicji i kategorii CVAW na poziomie UE i instytucji UE w celu wyeliminowania istniejących rozbieżności między krajowymi systemami prawnymi, które utrudniają skuteczną ochronę i ściganie oraz mają negatywny wpływ na gromadzenie danych. Do tej pory jedyna próba zharmonizowania prawnych i statystycznych definicji CVAW została przeprowadzona przez EIGE. Definicje EIGE powinny zostać przyjęte przez wszystkie instytucje UE.

Opracowanie wytycznych i wskaźników danych CVAW: UE powinna opracować jasne wytyczne i wskaźniki wspierające państwa członkowskie w ich wysiłkach na rzecz gromadzenia danych dotyczących CVAW, tak jak robi to obecnie EIGE.

Ulepszenie w przyszłości i rozszerzenie zakresu Dyrektyw o VAW i DV: Ogólnie rzecz biorąc, dyrektywę można uznać za cenny instrument ochrony kobiet przed głównymi formami CVAW. Należy jednak wprowadzić pewne ulepszenia w kontekście przyszłych aktualizacji dyrektywy. Biorąc pod uwagę powiązania między CV a gwałtem, w tekście należy uwzględnić gwałt jako seks bez dobrowolnie wyrażonej zgody. Odniesienia do umyślności czynów i „poważnej szkody” powinny zostać wyeliminowane, ponieważ nakładają na ofiarę uciążliwy ciężar dowodu. Produkcja i rozpowszechnianie materiałów pornograficznych przedstawiających akty przemocy seksualnej powinny zostać uwzględnione w przeglądzie dyrektywy, ponieważ jest to forma wykorzystywania seksualnego. Zakres przestępstwa powinien zostać rozszerzony, aby objąć wszystkie formy wykorzystywania seksualnego opartego na obrazie, w tym pornografię.

Aktualizacja istniejącego prawa UE w celu uwzględnienia aspektu płci społeczno-kulturowej CV: Dyrektywa w sprawie praw ofiar powinna zostać zaktualizowana w celu włączenia do niej artykułów poświęconych mowie nienawiści i jej wymiarowi płciowemu. Decyzja ramowa z 2008 r. w sprawie zwalczania pewnych form i przejawów rasizmu i ksenofobii również powinna zostać zmieniona w celu włączenia odniesienia do mowy nienawiści ze względu na płeć za pomocą środków ICT.

Skutecznie wzmocnić DSA: Komisja Europejska posiada uprawnienia wykonawcze i dochodzeniowe w odniesieniu do obowiązków wynikających z DSA. Niezwykle ważne jest, aby Komisja skutecznie wykonywała te uprawnienia (w tym

Ogólnie rzecz biorąc, **wymagana jest kulturowa zmiana systemowa**, aby zająć się CVAW z perspektywy płci i intersekcyjnej oraz jako kontinuum przemocy.

nakładała grzywny) we współpracy z krajowymi koordynatorami ds. usług cyfrowych w celu zagwarantowania, że platformy internetowe i usługi pośrednictwa spełniają swoje obowiązki zgodnie z DSA.

Włączyć odwołania do CVAW do Rozporządzenia o Sztucznej Inteligencji: W świetle rozprzesztrzenia się cyfrowych fałszerstw seksualnych („deepfake”) i innych form VAW za pośrednictwem sztucznej inteligencji, pilnie zaleca się, aby przyszłe aktualizacje Rozporządzenia o sztucznej inteligencji uwzględniały CV poprzez kompleksowe podejście uwzględniające płeć.

Opracować wytyczne na temat nowych form CVAW: Biorąc pod uwagę wzrost form CVAW które powstają za pomocą sztucznej inteligencji oraz niezdolność ram prawnych/politycznych do nadążania za nowymi formami CVAW, w celu nadążania za rozwojem nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych, UE powinna regularnie wydawać wytyczne dotyczące jak skutecznie radzić sobie z najnowszymi formami CVAW.

REKOMENDACJE DLA PAŃSTW CZŁONKOWSKICH

Dostosowanie krajowych definicji CVAW ze zharmonizowanymi definicjami na poziomie

UE: Państwa członkowskie powinny włączyć zharmonizowane unijne definicje i kategorie CVAW do własnych ram prawnych i politycznych, a także do swoich systemów statystycznych / gromadzenia danych, aby zapewnić gromadzenie porównywalnych danych we wszystkich krajach.

Regularnej zbieranie danych z podziałem na płeć dotyczącej CVAW: Zgodnie z art. 11 Konwencji Stambulskiej i art. 44 Dyrektywy w sprawie VAW, państwa członkowskie powinny gromadzić dane dotyczące CVAW dobrej jakości, które są porównywalne i zdezagregowane, zgodnie z wytycznymi EIGE.

Ratyfikowanie i wdrożenie Konwencji Stambulskiej: Konwencja jest kluczowym instrumentem ochrony wszystkich kobiet przed wszelkimi formami przemocy, w tym CVAW, dlatego ważne jest, aby została w pełni wdrożona przez wszystkie państwa członkowskie. Ponadto, zgodnie z zaleceniem GREVIO nr 1, państwa członkowskie powinny zapewnić uznanie cyfrowego wymiaru VAW w krajowych strategiach, programach i planach działania dotyczących VAW w ramach całościowej reakcji na wszystkie formy przemocy.

Wzmocnienie szeroko rozumianej prewencji: Najważniejsze jest zwalczanie stereotypów płciowych i norm społecznych na szerszym poziomie

społecznym, w tym poprzez wzmocnienie pozycji kobiet. Państwa członkowskie powinny podnosić świadomość wszystkich specjalistów na temat przejawów i konsekwencji CVAW.

Zapobieganie i uświadamianie w zakresie CVAW powinno być również włączone do programów edukacji szkolnej od najmłodszych lat, zarówno dla chłopców, jak i dziewcząt.⁷⁸ Ponadto, jak zaleca EWL w swoim raporcie,⁷⁹ wdrażanie obowiązkowej edukacji w zakresie związków i seksualności z perspektywy feministycznej ma nadrzędne znaczenie. Kluczowe znaczenie ma również edukacja mężczyzn i chłopców w zakresie form, wagi i konsekwencji CVAW. Ogólnie rzecz biorąc, wymagana jest kulturowa zmiana systemowa, aby zająć się CVAW z perspektywy płci i interseksyjnej oraz jako kontinuum przemocy.

Kryminalizowanie CVAW zgodnie z Dyrektywą VAW: Zaleca się, aby państwa członkowskie uznały główne formy CVAW za przestępstwa zgodnie z art. 5-8 dyrektywy w sprawie VAW i na bieżąco dostosowywały przepisy do rozwoju technologii. Państwa członkowskie na etapie transpozycji powinny wykraczać poza minimalne standardy ochrony określone w dyrektywie.

Skuteczne monitorowanie i egzekwowanie zgodności z DSA: Istotne jest, aby krajowi koordynatorzy usług cyfrowych skutecznie monitorowali i egzekwowali zgodność z DSA. Obejmuje to nakładanie grzywien, a w szczególnie poważnych przypadkach ograniczenie dostępu użytkowników do usługi.

Odpowiedzialność: Prawodawstwo i polityki państw członkowskich powinny zapewniać odpowiedzialność sprawców i rozliczalność sek-

tora technologicznego, w tym w przypadku transgranicznych aktów CV. Skuteczne egzekwowanie ram prawnych dotyczących CVAW ma kluczowe znaczenie.

Poprawa dostępu ofiar do środków zaradczych: Ważne jest zagwarantowanie łatwo dostępnych i bezpiecznych mechanizmów zgłaszania zarówno online, jak i offline, umożliwiających kobietom zgłaszanie CV. Ofiary CVAW powinny mieć łatwy dostęp do informacji o ścieżkach prawnych i innych środkach zaradczych.

Zapewnienie specjalistycznych ośrodków wsparcia: Niezbędne jest wzmocnienie zdolności usługodawców z różnych sektorów do reagowania na wyjątkowy charakter CVAW i potrzeby ocalałych. Specjalistyczne wsparcie skoncentrowane na ocalałych, z doświadczeniem w zakresie ICT, powinno być zapewnione poprzez odpowiednie finansowanie i zasoby. Zapewnienie obowiązkowej i ciągłej edukacji i szkoleń dla wszystkich odpowiednich specjalistów, aby wyposażyć ich w wiedzę na temat cyfrowych przejawów VAW, która umożliwiłaby im pomaganie kobietom bez powodowania wtórnej wiktymizacji i ponownej traumatyzacji.

PRZYPISY KOŃCOWE

¹EIGE (2022), Zwalczenie cyberprzemocy wobec kobiet i dziewcząt. https://eige.europa.eu/gender-based-violence/cyber-violence-against-women?language_content_entity=en

²Europejskie Lobby Kobiet (EWL) (2017), #HerNetHerRights, Mapping the state of online violence against women and girls in Europe. (Mapowanie stanu przemocy online wobec kobiet i dziewcząt w Europie) <https://www.womenlobby.org/Read-and-share-HerNetHerRights-Resource-Pack-Report>

³Biuro Badań Parlamentu Europejskiego (EPRS) (2021), Zwalczenie przemocy ze względu na płeć: cyberprzemoc. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2021\)662621](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2021)662621)

⁴EIGE (2022), Zwalczenie cyberprzemocy wobec kobiet i dziewcząt (Combating cyber violence against women and girls). https://eige.europa.eu/gender-based-violence/cyber-violence-against-women?language_content_entity=en

⁵UN Women (2023), Przyspieszenie działań na rzecz zwalczania przemocy wobec kobiet i dziewcząt w internecie i za pośrednictwem technologii. (Accelerating Efforts To Tackle Online And Technology Facilitated Violence Against Women And Girls). <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/10/accelerating-efforts-to-tackle-online-and-technology-facilitated-violence-against-women-and-girls>

⁶Ibid

⁷World Wide Web Foundation (2021), Przemoc i nadużycia w Internecie ze względu na płeć: raport z konsultacji. https://uploads-ssl.webflow.com/61557f76c8a63ae527a819e6/615585a9bb-feb8836d512947_OGBV_ConsultationBriefing.pdf

⁸Komisja Europejska, Komitet Doradczy ds. Równych Szans Kobiet i Mężczyzn (2020), Opinia na temat zwalczania przemocy w internecie wobec kobiet, Bruksela. (Opinion on combatting online violence against women). https://commission.europa.eu/document/download/eae53eb9-ca88-4fc0-8a6e-51e771c96f68_en?filename=opinion_online_violence_against_women_2020_en.pdf

⁹Profesor Liz Kelly jako pierwsza w swojej książce „Surviving Sexual Violence” („Przetrwać przemoc seksualną”) przedstawiła koncepcję „kontinuum przemocy” (1.wyd.)(1988). Polity.

¹⁰Biuro Analiz Parlamentu Europejskiego (EPRS) (2021), Zwalczenie przemocy ze względu na płeć: cyberprzemoc. (Combating Gender based Violence: Cyber Violence). [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2021\)662621](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2021)662621)

¹¹UN Women (2023), Przyspieszenie działań mających na celu zwalczanie przemocy wobec kobiet i dziewcząt spowodowanej internetem i technologią. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/10/accelerating->

[efforts-to-tackle-online-and-technology-facilitated-violence-against-women-and-girls](#)

¹²Ibid

¹³The Economist Intelligence Unit (2021), Pomiar rozpowszechnienia przemocy wobec kobiet w Internecie. (Measuring the Prevalence of Online Violence against Women). <https://onlineviolencewomen.eiu.com/>. Ankieta przeprowadzona w 45 krajach (próba obejmowała 100 odpowiedzi dla każdego kraju).

¹⁴Termin „*deepfakes*” to połączenie słów „*deep learning*” (odnoszącego się do metody sztucznej inteligencji) i „*fake*”; to drugie słowo weszło do publicznego żargonu w 2017 r., kiedy pewien przestępca użył tej nazwy na stronie internetowej Reddit w odniesieniu do obrazów i filmów, które zmanipulował za pomocą sztucznej inteligencji, aby wstawiać twarze gwiazd do filmów pornograficznych bez ich zgody. Biorąc pod uwagę, że termin ten został wymyślony przez sprawcę przemocy, w celu lepszego odzwierciedlenia perspektywy ofiar i feministycznej, EWL woli używać terminu „seksualne fałszerstwa cyfrowe”, zgodnie z sugestią Mary Anne Franks, profesorki na Wydziale Prawa George Washington University oraz prezeski i dyrektorki ds. polityki legislacyjnej i technologicznej Cyber Civil Rights Initiative, organizacji non-profit zajmującej się zwalczaniem nadużyć i dyskryminacji w Internecie. Jednak dla zachowania przejrzystości oraz w trosce o poszanowanie oryginalnego źródła informacji, w niektórych przypadkach w niniejszym raporcie zachowaliśmy odniesienia do „*deepfake’ów*” zapisując to słowo w cudzysłowie.

¹⁵Biuro Analiz Parlamentu Europejskiego (EPRS) (2021), Walka z *deepfake’ami* w polityce europejskiej. (Tackling *deepfakes* in European policy). W badaniu mowa jest o „niekonsensualnych pornograficznych *deepfake’ach*”, jednak EWL woli używać terminu „fałszerstwa cyfrowe o charakterze seksualnym”. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690039/EPRS_STU\(2021\)690039_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690039/EPRS_STU(2021)690039_EN.pdf)

¹⁶Światowe Forum Ekonomiczne (2024), Raport o globalnych zagrożeniach. The Global Risk Report 2024. https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf

¹⁷Ibid. Badanie EPRS (2021) posługuje się określeniem „Niekonsensualne pornograficzne *deepfake’i*”.

¹⁸Patrini, Georgio (2019), Mapping the Deepfake Landscape. Sensity. The report refers to ‘material depicting pornography’, however the EWL prefers to refer to ‘material depicting nudity or sexually explicit activities’. <https://giorgiop.github.io/posts/2018/03/17/mapping-the-deepfake-landscape/>

¹⁹Ibid

²⁰Biuro Analiz Parlamentu Europejskiego (EPRS) (2021), Walka z *deepfake’ami* w polityce europejskiej. (Tackling *deepfakes* in European policy). [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690039/EPRS_STU\(2021\)690039_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690039/EPRS_STU(2021)690039_EN.pdf)

²¹Monash Lens (2022), Napaść seksualna w metawerse jest częścią większego problemu

(Sexual assault in the metaverse is part of a bigger problem). <https://lens.monash.edu/@politics-society/2022/07/22/1384871/sexual-assault-in-the-metaverse-theres-nothing-virtual-about-it>

²²Informacje dostarczone przez przedstawiciela DG Connect (wywiad przeprowadzono 16.02.2024).

²³Rothermel, A.-K. (2023), Rola udokumentowanej mizoginii w antyfeministycznych społecznościach internetowej „manosfery” (The role of evidence-based misogyny in antifeminist online communities of the ‚manosphere’). *Big Data & Society*, 10(1). <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/20539517221145671>

²⁴Baron & Straus (1984), in Mary Anne Layden. Pornografia i przemoc: nowe spojrzenie na badania (Pornography and Violence: a new look at research), 2009. https://www.socialcostsofpornography.com/Layden_Pornography_and_Violence.pdf

²⁵UN Women (2023), Accelerating Efforts To Tackle Online And Technology Facilitated Violence Against Women And Girls. https://www.unwomen.org/sites/default/files/2022-10/Accelerating-efforts-to-tackle-online-and-technology-facilitated-violence-against-women-and-girls-en_0.pdf

²⁶Hicks, J. (2021), Globalne dowody na rozpowszechnienie i wpływ przemocy ze względu na płeć w Internecie (Global evidence on the prevalence and impact of online gender-based violence) (OGBV).

²⁷The Economist Intelligence Unit (2021), Pomiar rozpowszechnienia przemocy online wobec kobiet. (Measuring the Prevalence of Online Violence against Women). <https://onlineviolencewomen.eiu.com/> Ankieta została przeprowadzona w 45 krajach (próbna 100 odpowiedzi dla każdego kraju). https://opendocs.ids.ac.uk/articles/report/Global_Evidence_on_the_Prevalence_and_Impact_of_Online_Gender-based_Violence_OGBV_/26428096?file=48181987

²⁸FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) (2014), Przemoc wobec kobiet: badanie w krajach UE – główny raport o wynikach (Violence against Women: An EU-wide survey – Main results report), Publications Office of the European Union, Luxembourg. <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>

²⁹FRA (2021), Przystępczość, bezpieczeństwo i prawa ofiar - badanie praw podstawowych (Crime, Safety and Victims’ Rights – Fundamental Rights Survey). https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-crime-safety-victims-rights_en.pdf

³⁰HateAid (2021), Bezgraniczna nienawiść w Internecie - Dramatyczna sytuacja w całej Europie. (Boundless hate on the internet – Dramatic situation across Europe.) https://hateaid.org/wp-content/uploads/2022/04/HateAid-Report-2021_EN.pdf

³¹Ibid

³²Bumble (2023), Bumble popiera prawo zakazujące cyberflashingu w 27 krajach. (Bumble Backs Law to Ban Cyberflashing in 27 Countries). <https://bumble.com/en/the-buzz/>

[bumble-backs-law-to-ban-cyberflashing-27-countries-eu-europe](#)

³³Ipsos (2021), Les Français et le cyberharcèlement Ampleur du phénomène, conséquences, préoccupations et idées reçues. <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2021-12/Enquete%20Ipsos-Meetic.pdf>

³⁴FRA (2023), Moderacja treści online - aktualne wyzwania w wykrywaniu mowy nienawiści. (Online content moderation current challenges in detecting hate speech). https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2023-online-content-moderation_en.pdf

³⁵Pew Research Centre, (2021), Wymiar nękania w internecie (The state of online harassment.) <https://www.pewresearch.org/internet/2021/01/13/the-state-of-online-harassment/>

³⁶GREVIO (2021), Zalecenie ogólne nr 1 w sprawie cyfrowego wymiaru przemocy wobec kobiet, (General Recommendation No 1 on the digital dimension of violence against women, Council of Europe, Strasbourg <https://rm.coe.int/%20grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147>

³⁷The global partnership (2023), Przemoc Ze Względu Na Płeć Ułatwiona Technologią: Wstępna Analiza (Technology-Facilitated Gender-Based Violence: Preliminary Landscape Analysis.) <https://www.gov.uk/government/publications/technology-facilitated-gender-based-violence-preliminary-landscape-analysis>

³⁸UNESCO (2020), Przemoc online wobec dziennikarek: globalna migawka przypadków i skutków. (Online violence against women journalists: a global snapshot of incidence and impacts). <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375136>

³⁹Ibid.

⁴⁰Henry, N., McGlynn, C. ve diğerleri (2020), Image-based Sexual Abuse, A Study on the Causes and Consequences of Non-consensual Nude or Sexual Imagery. <https://www.routledge.com/Image-based-Sexual-Abuse-A-Study-on-the-Causes-and-Consequences-of-Non-consensual-Nude-or-Sexual-Imagery/Henry-McGlynn-Flynn-Johnson-Powell-Scott/p/book/9780367524401>

⁴¹Grupo de Expertos de la ONU (2023), Technology-facilitated Violence against Women: Towards a common definition Report of the meeting of the Expert Group 15-16 November 2022, New York, USA. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2023/03/expert-group-meeting-report-technology-facilitated-violence-against-women>

⁴²United Nations Population Fund (UNFPA) (2021), Making all spaces safe Technology-facilitated Gender-based Violence. <https://www.unfpa.org/publications/technology-facilitated-gender-based-violence-making-all-spaces-safe>

⁴³Ibid.

⁴⁴The European Liberal Forum (2021), Przemoc wobec kobiet w polityce europejskiej (Violence Against Women In European Politics). <https://liberalforum.eu/wp-content/uploads/2022/01/>

[violence-against-women-in-european-politics_final.pdf](#)

⁴⁵Posetti, J., et AL. (2021). Zamrożenie : Globalne trendy w przemocy wobec dziennikarek. UNESCO Dyskusja na temat badań (The chilling: Global trends in online violence against women journalists. UNESCO Research Discussion Paper). <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377223/PDF/377223eng.pdf.multi>

⁴⁶Rada Europy, Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (Konwencja Stambulska), Council of Europe, Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention) <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatyid=210>

⁴⁷Parlament Europejski (2003), Przystąpienie UE do Konwencji Stambulskiej, European Parliament (2003), EU accession to the Istanbul Convention, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739323/EPRS_ATA\(2023\)739323_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739323/EPRS_ATA(2023)739323_EN.pdf)

⁴⁸Bułgaria, Czechy, Węgry, Litwa i Słowacja.

⁴⁹GREVIO (2021), Ogólne zalecenia nr 1 na temat cyfrowego wymiaru przemocy wobec kobiet, Rada Europy, Strasbourg (General Recommendation No 1 on the digital dimension of violence against women, Council of Europe, Strasbourg). <https://rm.coe.int/%20grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147>

⁵⁰EU Directive 2024/1385 on combating violence against women and domestic violence.

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL_202401385

⁵¹Rada UE (2024), Przemoc wobec kobiet: Rada i Parlament Europejski osiągnęły porozumienie w sprawie prawa UE (Council of the European Union (2024), Violence against women: Council and European Parliament reach deal on EU law). <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/02/06/violence-against-women-council-and-european-parliament-reach-deal-on-eu-law/>

⁵²Rigotti, C. and Al. (2023), W kierunku unijnego prawa karnego dotyczącego przemocy wobec kobiet: ambicje i ograniczenia propozycji Komisji w sprawie kryminalizacji nadużyć seksualnych w oparciu o wizerunek. Opublikowane w Nowym Dzienniku Unijnego Prawa Kryminalnego (Towards an EU criminal law on violence against women: The ambitions and limitations of the Commission's proposal to criminalise image-based sexual abuse. Published in: New Journal of European Criminal Law.) <https://cris.vub.be/ws/portalfiles/portal/92354738/20322844221140713.pdf>

⁵³EWL (2023), Priorytety dla Trilogu: Gwałt musi zostać uznany za przestępstwo na mocy Dyrektywy o przemocy wobec kobiet (Priorities for the Trilogues: Rape must be made an offence under the Directive on violence against women). <https://www.womenlobby.org/EWL-Priorities-for-the-interinstitutional-negotiations?lang=en>

⁵⁴Ibid.

⁵⁵Ibid.

⁵⁶Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2065 z dnia 19 października 2022 r. w sprawie jednolitego rynku usług cyfrowych oraz zmiany dyrektywy 2000/31/WE (akt o usługach cyfrowych) (Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/>

⁵⁷Professor Clare McGlynn (2022), Nadużycia seksualne z wykorzystaniem wizerunku, platformy pornograficzne I Akt o usługach cyfrowych (Image-Based Sexual Abuse, Pornography Platforms and the Digital Services Act). <https://hateaid.org/wp-content/uploads/2022/04/ImageBasedAbuse-and-DSA-Expert-Opinion-McGlynn-and-Woods-17-Jan-2022.pdf>

⁵⁸Te pod-kategorie korespondują z takimi formami CV i mogą być zgłaszane jako: cyber stalking, cyber molestowanie, cyber flashing, mowa nienawiści, zdjęcia zrobione bez zgody etc.

⁵⁹Komisja wyznacza drugi zestaw Bardzo Dużych Platform Internetowych na podstawie aktu o usługach cyfrowych, Komisja Europejska 2023 (European Commission (2023), Commission designates second set of Very Large Online Platforms under the Digital Services Act. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/commission-designates-second-set-very-large-online-platforms-under-digital-services-act>[TXT/?toc=OJ%3AL%3A2022%3A277%3ATOC&uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.277.01.0001.01.ENG](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?toc=OJ%3AL%3A2022%3A277%3ATOC&uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.277.01.0001.01.ENG)

⁶⁰Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego

i Rady (UE) 2024/1689 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie ustanowienia zharmonizowanych przepisów dotyczących sztucznej inteligencji (Regulation (EU) 2024/1689 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act)). <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>

⁶¹Wywiad z przedstawicielem DG ds. Sieci Komunikacyjnych, Treści i Technologii przeprowadzony 16.02.2024.

⁶²Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw (Directive 2012/29/EU establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32012L0029>

⁶³Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar (Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0036>

⁶⁴Ibid.

⁶⁵Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych (Regulation (EU) 2016/679 on the protection of natural persons with regard to the processing

of personal data and on the free movement of such data, (General Data Protection Regulation)). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679>

⁶⁶EIGE (Europejski Instytut Równości Płci) (2022), Zwalczenie cyberprzemocy wobec kobiet i dziewcząt (Combating cyber violence against women and girls), Wilno.

⁶⁷Rada Europy (2022), Nie ma miejsca na przemoc wobec kobiet i dziewcząt w świecie cyfrowym (No space for violence against women and girls in the digital world. <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/no-space-for-violence-against-women-and-girls-in-the-digital-world>

⁶⁸Panorama Global (2023), NIE DAŁAM NA TO ZGODY: Globalne ujęcie tematu nadużyć seksualnych z wykorzystaniem wizerunku przygotowane przez: Inicjatywa Nadużycia seksualne oparte na wizerunku (I DIDN'T CONSENT: A Global Landscape Report on Image-Based Sexual Abuse, Prepared by: The Image-Based Sexual Abuse Initiative. <https://assets-global.website-files>.

⁶⁹Parlament Wielkiej Brytanii, Izba Gmin Ustawa o Bezpiecznym Internecie: ewolucja aktu (UK Parliament, House of Commons Library, Online Safety Bill: progress of the Bil. <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9579/>

⁷⁰Rada Europy (2022), Cyfrowy wymiar przemocy wobec kobiet w ujęciu siedmiu mechanizmów Platformy EDVAW (The digital dimension of violence against women as

addressed by the seven mechanisms of the EDVAW Platform.) <https://rm.coe.int/thematic-report-on-the-digital-dimension-of-violence-against-women-as-/1680a933ae>

⁷¹Instytut Równości Kobiet i Mężczyzn, Skarga karna przeciwko Twitterowi w związku z dystrybucją intymnych zdjęć bez zgody, Instytut Równości Kobiet i Mężczyzn (Institut pour l'égalité des femmes et des hommes, Plainte au pénal contre Twitter pour la distribution non-consensuelle d'images intimes | Institut pour l'égalité des femmes et des hommes.) https://igvm-iefh.belgium.be/fr/actualite/plainte_au_penal_contre_twitter_pour_la_distribution_non_consensuelle_dimages_

⁷²Naffi, N. et Al. (2023), Wzmacnianie młodzieży do zwalczania złośliwych „deepfakes” i dezinformacji: empiryczne i refleksyjne doświadczenie edukacyjne oparte na teorii konstruktów osobistych, Dziennik Psychologii Konstruktywistycznej (Empowering Youth to Combat Malicious *Deepfakes* and Disinformation: An Experiential and Reflective Learning Experience Informed by Personal Construct Theory, Journal of Constructivist Psychology.) <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10720537.2023.2294314>

⁷³Panorama Global, Koalicja Odzyskane (The Reclaim Coalition) ostatni dostęp maj 2024. <https://www.panoramaglobal.org/reclaim>

⁷⁴Inach, #StopFisha. Koalicja Odzyskane (The Reclaim Coalition) ostatni dostęp maj 2024. <https://www.inach.net/stopfisha/#:~:text=Created%20in%20April%202020%20during%20>

[the%20quarantine%2C%20the.given%20to%20the%20practice%20of%20disseminating%20intimate%20content.](#)

⁷⁵Rada Europy (2022), Cyfrowy wymiar przemocy wobec kobiet w ujęciu siedmiu mechanizmów Platformy EDVAW (The digital dimension of violence against women as addressed by the seven mechanisms of the EDVAW Platform. <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/edvaw-platform>

⁷⁶StopNCII, O nas, ostatni dostęp maj 2024. <https://stopncii.org/about-us/>

⁷⁷EIGE (2022), Combating cyber violence against women and girls. https://eige.europa.eu/gender-based-violence/cyber-violence-against-women?language_content_entity=en

⁷⁸Wszystkie zainteresowane strony, z którymi przeprowadzono konsultacje, podkreśliły znaczenie zapobiegania (zob. załącznik II do pełnego raportu)

⁷⁹Europejskie Lobby kobiet (EWL 2020), Feministyczna Edukacja Seksualna (Feminist Sexuality Education.) https://www.womenlobby.org/IMG/pdf/lef_sexeduc_web.pdf